Grunnlovsforslag 45

(2015–2016)

Grunnlovsforslag fra Marit Arnstad, Per Olaf Lundteigen, Kjersti Toppe og Helge Thorheim

Dokument 12:45 (2015–2016)

Grunnlovsforslag Marit Arnstad, Per Olaf Lundteigen, Kjersti Toppe og Helge Thorheim om endring i § 25 (bruk av rikets forsvarsmakt på fremmed jord)

Til Stortinget

Bakgrunn

Forslagsstillerne foreslår med dette at den til nå mer eller mindre formløse kontakt mellom regjeringen og Stortinget mht. bruk av landets forsvarsmakt i væpnet konflikt utenlands blir underlagt en fast fremgangsmåte som sikrer folkevalgt styring og kontroll. Med våre begrensede ressurser er det nødvendig at tilstedeværelse av militære styrker i Norge ikke svekkes gjennom langvarig og omfattende utenlandsoppdrag. Stortinget kan ikke overlate norsk forsvarspolitikk til regjeringen. Grunnlovsforslaget skal sikre dette.

Forslagsstillerne har en todelt begrunnelse for forslaget.

For det første: Forslaget sikrer Norges øverste organ – Stortinget – bedre overordnet kontroll med bruken av norske forsvarsstyrker. Endringen avklarer den tvil som har vært gjort gjeldende med hensyn til om Norge uten Stortingets samtykke kan starte en angrepskrig i utlandet (sml. sitat fra Gunnar Garbo (V) artikkel i VG 16. januar 2008 inntatt i Innst. 287 S (2015–2016) om endring i Grunnloven § 25 (mer åpenhet om norsk krigsdeltakelse i utlandet). Planlagte utenlandsoperasjoner som ikke kun er øvelser, skal forankres i stortingsvedtak. Begrepet *væpnet angrep*, slik det her brukes, er synonymt med «krig» som omfatter både de facto og de jure angrep. Bestemmelsen utløses med andre ord også selv om det ikke foreligger noen krigserklæring.

Den foreslåtte bestemmelsen gjelder ikke i tilfelle av overraskende angrep på Norge eller en av landets allierte, der Norge iht. NATO-paktens artikkel 5 («i samråd med de andre parter straks å ta slike skritt som den anser for nødvendig [i tilfelle av et væpnet angrep på en av våre allierte], derunder bruk av væpnet makt») plikter å bidra til forsvaret av den av våre allierte som er angrepet.

Bestemmelsen er videre kun prosessuell, og forbyr ikke norsk krigsdeltakelse i utlandet. Denne kommer derfor ikke på kant med de uttalelser som hhv. Utenriksdepartementets rettsavdeling og Stortingets konstitusjonelle avdeling avga i 2001 (Innst. 287 S (2015–2016) s. 4 sp. 1) og som gjaldt det materielle spørsmål om § 25 var til hinder for norsk deltakelse i utenlandsoperasjoner. Den nye passus avklarer og formaliserer Stortingets deltakelse i beslutningsprosessen gjennom formelle vedtak. Derved fjernes tvilen om det er tilstrekkelig at regjeringen f.eks. orienterer Den utvidede utenriks- og forsvarskomite, eller kun noen av komiteens representanter. Den avklarer også om kun sms-meddelelser eller epost-behandling skal være tilstrekkelig. Passusen er likevel ikke ment å hindre at Stortinget konsulteres dersom regjeringen finner det nødvendig, eller hvis tidspress ikke lenger er et argument som umuliggjør stortingsbehandling.

For det andre: Å sende norske soldater i krig i utlandet er en alvorlig beslutning. Dette må kun skje etter grundige overveielser, debatt og vedtak i Stortinget. Formålet med norske militære styrker er å forsvare landet mot fiendtlige angrep på norsk jord. Dette skal oppfylle sentrale mål for forsvaret, slik fhv. stabssjef i Sjøforsvarsstaben, Jacob Børresen (Norges strategiske stilling og begrunnelsen for et norsk militært forsvar: Innledning til diskusjon på For-

Midlertidig

svarspolitisk Utvalgs 2. møte i Oslo, onsdag 27. september 2006 s. 3) uttrykte det nemlig å sikre «stabilitet og sikkerhet i egne nærområder og skaffe regjeringen større handlefrihet i krisesituasjoner, forebygge hva Johan Jørgen Holst kalte «spenningsskapende uklarheter» i områder underlagt norsk jurisdiksjon. Stikkordet er tilstedeværelse. Formålet med tilstedeværelse er todelt. På den ene siden skal tilstedeværelsen tjene til å påvirke omgivelsene. Det skjer gjennom å signalisere, interesser, verdier og prioriteringer, demonstrere engasjement og forpliktelse og gjennom å formidle til omverdenen sannsynlige konsekvenser av en uønsket handling. Hensikten er å markere og manifestere rettigheter. På den annen side skal militær tilstedeværelse tjene til å øke myndighetenes handlefrihet, deres evne til å håndtere situasjoner og utfordringer som måtte oppstå på det lavest mulige spenningsnivå»

Fhv. ambassadør Mette Kongshem skriver i kronikken «Nato rasler med sablene» at «[n]asjonal kontroll over Forsvaret har vært en bærebjelke i norsk forsvarspolitikk i etterkrigstiden. Norge skulle ikke kunne trekkes inn i en krig uten godkjenning fra landets folkevalgte organer» (Klassekampen 23. juli 2016 s. 34-35).

Forslagsstillerne mener det har hastet med grunnlovfesting av dette i lang tid. Med våre begrensede ressurser er det nødvendig at tilstedeværelse av militære styrker i Norge ikke svekkes gjennom langvarig og omfattende utenlandsoppdrag. Stortinget kan ikke overlate norsk forsvarspolitikk til regjeringen. Grunnlovsforslaget sikrer dette.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Grunnloven § 25 andre ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Kongen kan ikke sende tropper ut av landet for å delta i væpnet angrep på fremmed jord uten at Stortinget i møte for lukkede dører har gitt sitt samtykke.

–

Kongen kan ikkje sende troppar ut or landet for å delta i væpna åtak på framand jord utan at Stortinget i møte for stengde dører har gjeve samtykke.

Nåværende andre ledd blir nytt tredje ledd.

Alternativ 2:

Rikets forsvarsmakt må ikke brukes utenfor rikets grenser uten at Stortinget i lukket møte har gitt sitt samtykke.

–

Forsvarsmakta til riket må ikkje brukast utanfor riksgrensene utan at Stortinget i møte for stengde dører har gjeve samtykke.

Nåværende andre ledd blir nytt tredje ledd.

30. september 2016

Midlertidig

www.stortinget.no 07 Media – 07.no